

การบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ที่ส่งผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืน
ขององค์กรธุรกิจ*

THE BUDDHIST ECONOMICS ADMINISTRATION METHOD AFFECTING
SUSTAINABLE SUCCESS OF BUSINESS ORGANIZATIONS

ประภาวัลย์ เวลาดีวงษ์, สุธา สุวรรณภิรมย์ และ ชาญเดช เจริญวิริยะกุล

Prapawarn Waeladeevong, Suda Suwannapirom and Chandej Charoenwiryakul

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University

Email: s63584917010@ssru.ac.th, suda.su@ssru.ac.th and chandej.ch@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับของการบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ และความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจ และ 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของการบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ที่มีต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ เป็นการวิจัยแบบผสม โดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลัก และเสริมด้วยงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ เจ้าของกิจการ ผู้บริหาร และพนักงานในองค์กรที่มีการบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ จำนวน 210 ราย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 ราย ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการวิจัย วิเคราะห์ผลด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุ ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ และความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ อยู่ในระดับมาก 2) ความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจขึ้นอยู่กับอิทธิบาท 4 และ สังคหวัตถุ 4 เมื่อวิเคราะห์รายด้านพบว่า ฉันทะ และวิมังสาในอิทธิบาท 4 กับ ทาน และปิยวาจา ในสังคหวัตถุ 4 มีอิทธิพลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ

คำสำคัญ: พุทธเศรษฐศาสตร์; การบริหารธุรกิจ; ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

* Received June 20, 2023; Revised July 10, 2023; Accepted April 29, 2023

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the levels of sustainable success of business organizations using Buddhist economics, and sustainable success of business organizations, 2) to study the influences of business administration using Buddhist economic principles on sustainable success of business organizations. This research employed a mixed research methodology combining quantitative and qualitative methods. In the quantitative research part, the research sample consisted of 210 samples from entrepreneurs, executives and employees in business organizations, and in-depth interviews were conducted with 20 key informants. semi-structured interviews were used as research tools, and analyzed by multiple regression analysis. The research results revealed that 1) sustainable success of business organizations using Buddhist economics, and sustainable success of business organizations were at a high level. 2) Sustainable success of business organizations depends on Iddhipada 4 and Sangkhavathu 4. When analyzing each aspect, it was found that Chantha and Vimangsa in Iddhipada 4 and Piyavaca in Sangahavathu 4 had an influence on the sustainable success of business organizations.

Keywords; Buddhist Economics; Business Administration; Sustainable Success

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันส่งผลให้ภาคธุรกิจต้องเร่งปรับตัวเพื่อการแข่งขัน โดยเฉพาะในปี 2563 ที่ผ่านมา การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ยิ่งส่งผลกระทบต่อสถานะเศรษฐกิจและสังคมโลกให้ตกอยู่ในสภาวะหยุดชะงักนานหลายปี เมื่อภาวะการแพร่ระบาดเริ่มคลี่คลาย ประชาคมโลกก็ต้องเผชิญกับสงครามระหว่างรัสเซียและยูเครน ที่ส่งผลให้เกิดวิกฤติราคาพลังงาน ต้นทุนการผลิตต่าง ๆ จึงถีบตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ผลกระทบดังกล่าวทวีความรุนแรงและกระจายตัวออกไปทุกภูมิภาคทั่วโลก ส่งผลให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ และการปรับอัตราดอกเบี้ยเพื่อดึงดูดเงินเพื่อให้ลดลง อย่างไรก็ตามภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจดังกล่าวส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจอย่างมากกับมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอย่างประเทศสหรัฐอเมริกา กลุ่มประเทศยุโรป และประเทศจีน ที่เผชิญสภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่รุนแรงที่สุดในรอบหลายสิบปี ซ้ำร้ายมหาอำนาจชั่วคราวอย่างประเทศจีนยังได้รับผลกระทบจากปัญหาคืบคลานความร้อนเข้าโจมตีอีกระลอกหนึ่งด้วย

ประเทศไทยเองก็ได้รับผลกระทบจากสภาพการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันไม่น้อยกว่าประเทศอื่นๆ ทั่วโลก ดังจะเห็นได้จาก ประกาศการปรับลดอัตราการเติบโตของเศรษฐกิจไทยโดยกองทุนการเงินระหว่างประเทศในปี พ.ศ. 2565 ที่ผ่านมา ในขณะเดียวกัน ประเทศไทยก็ยังได้รับผลกระทบจากคลื่นความร้อน ปัญหาฝนทิ้งช่วง และภัยแล้งอย่างต่อเนื่องในช่วงหลายปีที่ผ่านมา คงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมากมายทั่วโลกนั้น ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากการดำเนินงานของธุรกิจน้อยใหญ่ทั่วโลกที่มุ่งเน้นแต่การหาผลประโยชน์ และสร้างความมั่งคั่งให้กับตนเอง โดยไม่สนใจว่าจะเปื้อนเปื้อนสภาพแวดล้อมของโลก หรือส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้คนมากเพียงใด จนนำไปสู่คำถามที่ว่า แนวคิดการบริหารแบบตะวันตกที่เป็นแนวทางการบริหารธุรกิจกระแสหลักของโลกนั้นถูกต้องเหมาะสมจริงหรือไม่ นั่นทำให้เป็นจุดเริ่มต้นให้หลายธุรกิจ

เริ่มให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility) ร่วมกับการสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ

เมื่อกว่าทศวรรษที่ผ่านมา ได้ตั้งคำถามในทำนองเดียวกันว่า การบริหารธุรกิจแบบทุนนิยมนั้นยังขาดมิติด้านจริยธรรม ในการบริหารทรัพยากร จึงเสนอให้นำแนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์ (Buddhist Economics) มาใช้ประกอบแนวทางการบริหาร โดยมีการกล่าวถึง หลักของมรรค หนึ่งในอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติของชาวพุทธ องค์ประกอบหนึ่งของมรรค คือ สัมมาอาชีวะ ซึ่งแปลว่าการเลี้ยงชีพชอบ ต่อมาผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับองค์กรที่ใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการ พบว่า มีหลักธรรมหลายประการที่ถูกนำมาปฏิบัติโดยผู้บริหารทั้งในและต่างประเทศ แต่จากการศึกษาพบว่า หลักธรรมที่ได้รับการยอมรับว่ามีประสิทธิภาพต่อความสำเร็จขององค์กร ได้แก่ สัมปยุตธรรม 7 อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4

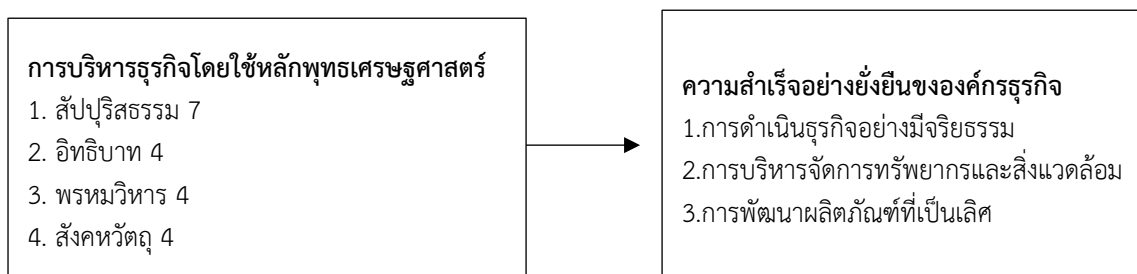
ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษา การบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ที่ส่งผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวางแผนดำเนินการ และการบริหารจัดการองค์กร ให้เกิดความสุขตามวิถีพุทธ คือสุขทั้งตนเอง องค์กร และสังคม ลดการเบียดเบียนผู้อื่น และสามารถดำเนินธุรกิจท่ามกลางวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง ภัยสงคราม และภัยพิบัติต่าง ๆ ได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของการบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ และความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจ
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ที่มีต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากสมมติฐานข้างต้น นำมาสู่กรอบแนวคิดการวิจัยดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมนำมาสู่สมมติฐานการวิจัยว่า ความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ ขึ้นอยู่การบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ ประกอบด้วย กับสัปปุริสธรรม 7 อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 และ สังคหัตถ์ 4

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณเป็นแนวทางหลัก และเสริมด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ชัดเจน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเชิงปริมาณ ได้แก่ เจ้าของกิจการ ผู้บริหาร และพนักงานองค์กรที่มีการบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์มาไม่น้อยกว่า 3 ปี และเจ้าของกิจการ หรือผู้บริหารองค์กรได้กล่าวให้สัมภาษณ์เชิงลึกในการศึกษาครั้งนี้ โดยจากข้อมูลขององค์กรธุรกิจที่มีการใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ในการบริหาร พบว่า มีประชากรจำนวนทั้งสิ้น 820 ราย ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Tabachnick & Fidell ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 210 ราย

ขณะที่ประชากรการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้บริหารองค์กร พระภิกษุสงฆ์ที่มีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ในการบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลของการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นไปตามการสุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) โดยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ได้จำนวนทั้งสิ้น 20 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบบ Likert Scale โดยสอบถามเกี่ยวกับการบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ ประกอบด้วย สัปปุริสธรรม 7 อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 และสังคหัตถ์ 4 และตัวแปรตาม คือ ความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เป็นผู้พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามการวิจัย ซึ่งเกณฑ์ค่าสัมประสิทธิ์ของความเที่ยง (Reliability coefficient) ที่ยอมรับได้คือ 0.70 ขึ้นไป (Nunnally, 1978) ทั้งนี้คำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของการบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ มีค่าระหว่าง 0.732 – 0.944 และความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจมีค่า 0.943 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับ

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ ประกอบด้วย การบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจภายใต้การบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ โดยผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นคำถามในแต่ละองค์ประกอบ เพื่อให้ครอบคลุม ตามวัตถุประสงค์ และความเหมาะสมของงานวิจัย ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) เพื่อพิสูจน์ข้อมูลที่ผู้ศึกษาได้มาได้มีความน่าเชื่อถือและถูกต้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์หาค่าความถี่ ร้อยละ เพื่ออธิบายคุณสมบัติของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายระดับความคิดเห็น

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบอิทธิพลของการบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ และเพื่อเป็นการยืนยันรูปแบบการบริหารธุรกิจให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ตามที่ได้ศึกษาจากวิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยใช้แนวทางการวิเคราะห์เชิงเอกสาร (Content Analysis) โดยการเก็บรวบรวมจำแนกข้อมูลแล้วทำการเปรียบเทียบข้อมูล และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive Conclusion)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 53.8) กว่าครึ่งหนึ่งมีอายุ 51 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 56.7) ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 50.9) รองลงมาคือ สูงกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 41.0) และต่ำกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 8.1) ทั้งนี้ผู้ตอบสอบถามกว่าครึ่งหนึ่งมีตำแหน่งเป็นพนักงาน (ร้อยละ 50.5) รองลงมาคือ เจ้าของกิจการ (ร้อยละ 29.0) ผู้บริหารฝ่ายหรือเทียบเท่า (ร้อยละ 12.9) และผู้บริหารระดับสูง (ร้อยละ 8.1) ตามลำดับ

2. ระดับการบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ และความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ

การบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ หมายถึง การบริหารธุรกิจโดยการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับเศรษฐศาสตร์ เพื่อการบริหารจัดการองค์กรให้บรรลุเป้าหมายทางธุรกิจอย่างยั่งยืน ตามหลักทางสายกลางคือไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือสิ่งแวดล้อม เน้นบริโภคพอประมาณ และบริหารจัดการคน ธรรมชาติ และสังคมให้สมดุล ประกอบด้วย สัปปุริสธรรม 7 อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 และ สังคหวัตถุ 4 โดยมีรายละเอียดดัง ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
สัปปุริสธรรม 7	4.10	0.73	มาก
อิทธิบาท 4	4.30	0.75	มาก
พรหมวิหาร 4	4.14	0.94	มาก
สังคหวัตถุ 4	4.15	0.85	มาก
ภาพรวมการบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์	4.17	0.75	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาพรวมหลักพุทธเศรษฐศาสตร์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยหลักธรรมอิทธิบาท 4 มีระดับความคิดเห็นสูงกว่าหลักธรรมอื่นตาม

($\bar{X}$ = 4.30) รองลงมาคือ หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ($\bar{X}$ = 4.17) หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ($\bar{X}$ = 4.14) และ หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 ($\bar{X}$ = 4.10) ตามลำดับ

ความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ

ความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ หมายถึง ผลลัพธ์ของการดำเนินธุรกิจที่ได้มุ่งเน้นแต่ผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจ หากแต่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้วยความมีจริยธรรม เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับองค์กรอย่างเคร่งครัด เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในระยะยาว ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลักได้แก่ การดำเนินธุรกิจอย่างมีจริยธรรม การบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นเลิศ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 2 ความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
การดำเนินธุรกิจอย่างมีจริยธรรม	4.33	0.74	มาก
การบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	4.13	0.89	มาก
การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นเลิศ	4.02	0.94	มาก
ภาพรวมความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์	4.16	0.79	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ภาพรวมความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.16) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยการดำเนินธุรกิจอย่างมีจริยธรรม มีระดับความคิดเห็นสูงกว่าด้านอื่น ($\bar{X}$ = 4.33) รองลงมาคือการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = 4.13) และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นเลิศ ($\bar{X}$ = 4.02) ตามลำดับ

3. อิทธิพลของการบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ที่มีต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 (SAPPURI) อิทธิบาท 4 (ITTHIBAT) พรหมวิหาร 4 (PROMVI) และ สังคหวัตถุ 4 (SANGHA) มีอิทธิพลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ (SUCCESS) โดยสามารถกำหนดเป็นสมมติฐานได้ดังนี้

ผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

ความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจขึ้นอยู่กับการบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ ประกอบด้วย สัปปุริสธรรม 7 อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 และ สังคหวัตถุ 4 สามารถเขียนในรูปแบบสมการได้ดังสมการที่ 1

$$\text{SUCCESS} = .42 + .15 \text{ SAPPURI} + .44 \text{ ITTHIBAT} + .08 \text{ PROMVI} + .22 \text{ SANGHA} \dots\dots (1)$$

(1.99) (1.66) (5.98) (0.96) (2.56)

$$R = .81; R_{sq} = .66; SEE = .47; F = 94.78; \text{Sig } F = .001$$

* ในวงเล็บคือค่า t

จากผลการวิเคราะห์สมการที่ 1 พบว่า ความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจขึ้นอยู่กับอิทธิบาท 4 และ สังคหวัตถุ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 แต่ไม่ขึ้นอยู่กับ สัมปรีชธรรม 7 และพรหมวิหาร 4 แต่อย่างใด โดยหลักอิทธิบาท 4 และ สังคหวัตถุ 4 สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ ได้ร้อยละ 66

ผู้วิจัยจึงได้นำ หลักธรรมที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ อันประกอบด้วย หลักอิทธิบาท 4 และ สังคหวัตถุ 4 มาทำการทดสอบซ้ำด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุ จำแนกเป็นรายองค์ประกอบของหลักธรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

ผลการทดสอบสมมติฐานย่อยที่ 1.1

ความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจขึ้นอยู่กับฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา สามารถเขียนในรูปแบบสมการได้ดังนี้

$$\text{SUCCESS} = .84 + .41 \text{ CHANTA} - .01 \text{ VIRIYA} + .12 \text{ CHITTA} + .25 \text{ VIMANSA} \dots (1.1)$$

(4.25) (8.63) -(0.16) (1.63) (5.13)

$$R = .81; R_{sq} = .65; SEE = .47; F = 92.21; \text{Sig } F = .001$$

* ในวงเล็บคือค่า t

ผลการทดสอบสมมติฐานย่อยที่ 1.1 พบว่าความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจขึ้นอยู่กับ ฉันทะ และวิมังสา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 แต่ไม่ขึ้นกับอิทธิบาท 4 ด้านวิริยะ และจิตตะ โดยหลักอิทธิบาท 4 ด้านฉันทะ และวิมังสา สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ ได้ร้อยละ 65

ผลการทดสอบสมมติฐานย่อยที่ 1.2

ความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจขึ้นอยู่กับทาน ปิยวาจา อตถจริยา และ สมานัตตตา สามารถเขียนในรูปแบบสมการได้ดังนี้

$$\text{SUCCESS} = 1.25 + .20 \text{ THAN} + .34 \text{ PHIYA} + .08 \text{ ATTHA} + .08 \text{ SAMAN} \dots (1.2)$$

(6.49) (3.30) (5.59) (1.39) (1.08)

$$R = .75; R_{sq} = .56; SEE = .53; F = 61.75; \text{Sig } F = .001$$

* ในวงเล็บคือค่า t

ผลการทดสอบสมมติฐานย่อยที่ 1.2 พบว่า ความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจขึ้นอยู่กับทาน และปิยวาจา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 แต่ไม่ขึ้นกับ หลักสังคหวัตถุ 4 ด้านอตถจริยา และ สมานัตตตา โดยหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านทาน และปิยวาจา สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ ได้ร้อยละ 56

สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารธุรกิจโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความสำคัญกับหลักธรรมต่าง ๆ ในระดับมาก สอดคล้องกับข้อสังเกตที่ อนงค์ภัทร ทรัพย์กนกมาศ และคนอื่น ๆ ที่ศึกษารูปแบบการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และได้สกัดหลักธรรมในพุทธศาสนาที่ผู้บริหารกลุ่มตัวอย่างใช้เพื่อบริหารจัดการองค์กร ประกอบด้วย การใช้หลักสัมปรีชธรรม 7 อันเป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้บริหารรู้จักองค์กรของตน ลูกค้า รวมถึงบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ตามแต่ละช่วงเวลา โดยไม่คาดหวังกำไรที่เกินกว่าโอกาส หรือทักษะของตนเองจะอำนวย ขณะที่ หลักสังคัตถุ 4 อันประกอบด้วย ทาน ปิยาจา อตถจริยา และสมานัตตา เป็นหลักที่ใช้เพื่อยึดโยงใจของผู้คนทั้งในและนอกองค์กรเข้าด้วยกัน โดยยึดถือความสามัคคีรักใคร่ และผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ สุดท้ายผู้บริหารขององค์กรยังใช้หลักอิทธิบาท 4 อันได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นพื้นฐานในการครองงานให้บรรลุตามเป้าหมายประสงค์ขององค์กรที่ได้กำหนดไว้

ผลการศึกษาข้างต้น สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างต่างเห็นพ้องต้องกันถึงความสำคัญของหลักพุทธศาสนากับการบริหารจัดการองค์กร โดยเมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับหลักธรรมอิทธิบาท 4 มากกว่าหลักธรรมอื่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักอิทธิบาท 4 นั้นเป็นหลักคุณธรรมที่ช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จที่ได้ตั้งไว้ จึงถือเป็นคุณธรรมที่กลุ่มตัวอย่างทั้งผู้บริหาร และพนักงานต่างยึดถือเพื่อให้องค์กรของตนมุ่งสู่ความสำเร็จที่ได้หวังไว้ ขณะที่คุณธรรมที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญลำดับรองลงมาคือ สังคหัตถุ 4 และพรหมวิหาร 4 โดยหลักสังคหัตถุ 4 นั้นเป็นธรรมที่ช่วยยึดโยงให้ผู้คนอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสามัคคีถือเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมกับผู้ที่อยู่ในองค์กร เนื่องจาก การทำงานร่วมกันนั้นต้องอาศัยความสามัคคีเป็นพลังสำคัญ ขณะที่หลักพรหมวิหาร 4 นั้นเป็นหลักธรรมของผู้ประเสริฐในความหมายหนึ่ง คือ หลักธรรมของผู้นำที่มีไว้เพื่อครองใจและครองงานแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง สุดท้ายคือ หลักสัปปุริสธรรม 7 อันหมายถึง คุณธรรม 7 ประการ ประกอบด้วย ความรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักพอประมาณ รู้จักโอกาส รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล เป็นธรรมของคนดี ไปที่ไหนคนก็ต้อนรับ ใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข

การยึดถือคุณธรรมเป็นที่ตั้งของกลุ่มตัวอย่างสะท้อนผ่านผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ ในด้านการดำเนินธุรกิจอย่างมีจริยธรรมที่มีระดับความคิดเห็นสูงสุดรองลงมาคือ การบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และสุดท้ายคือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นเลิศ สอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินความยั่งยืนขององค์การของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการองค์กรอย่างมีจรรยาบรรณ มีการปฏิบัติตามมาตรฐานรวมถึงให้ความสนใจกับสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับนักวิชาการหลายท่านที่เสนอว่า การดำเนินธุรกิจนั้นต้องให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการมีมนุษยธรรม จริยธรรม และความโปร่งใสในการดำเนินธุรกิจ เพื่อให้องค์กรสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างต่อเนื่อง โดยต้องสร้างความสมดุลระหว่าง 3P ได้แก่ กำไร (Profit) คนหรือสังคม (People) และโลกและสิ่งแวดล้อม (Planet) จึงจะทำให้ธุรกิจเกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจขึ้นอยู่กับหลักอิทธิบาท 4 และ สังคหัตถุ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ไม่ขึ้นอยู่กับ สัปปุริสธรรม 7 และพรหมวิหาร 4 แต่อย่างใด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักอิทธิบาท 4 นั้นเป็นหลักธรรมที่ช่วยให้บุคคลบรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่า หลักอิทธิบาท 4 ที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรนั้นคือ ฉันทะ และวิมังสา อันหมายถึง ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น และความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กล่าวไว้ว่า “...อันที่หนึ่งคือพนักงานต้องทำด้วยความพอใจที่อยากจะทำงานเองนั่นก็คือความมีฉันทะ เขาต้องพอใจที่อยากจะทำผลงานที่ดีไม่ใช่ถูกบังคับให้ทำให้เขามีความภาคภูมิใจในงานที่ทำ มีวิริยะมีความอุตสาหะในการทำงาน มีความตั้งใจ แล้วก็มีสมาธิในงานที่ทำอันนี้เป็นหลักในการทำงานอยู่แล้ว ไม่ว่าจะทำงานอะไรก็ต้องเข้าใจงานนั้นให้ถ่องแท้ลึกซึ้ง ทำให้ถูกต้อง” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ก)

แม้ว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านดังกล่าวจะยกตัวอย่างความสำคัญของหลักอิทธิบาท 4 ครบทั้ง 4 ประการ แต่หากสังเกตจะพบว่า หลักสำคัญคือ ความพอใจในสิ่งที่ตนเองมี ในสิ่งที่ตนเองทำ และความเข้าใจในงานที่ทำว่า ผลลัพธ์ของงานควรเป็นเช่นไร “เป้าหมาย” ของสิ่งที่ทำคืออะไร ดังผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกรายหนึ่ง

ได้เสนอว่า “หลักธรรมนี้ทำให้คุณประสบความสำเร็จ ฉันทะคือพอใจ เป้าหมายวัตถุประสงค์ที่คุณมี คุณพอใจไหม คำว่าพอใจไม่ใช่โลกใช้ไหม ถ้าตั้งอยู่ในความโลภ ตัณหา ความอยาก อึดตาตัวตน คุณจะไม่มีคำว่าพอใจ ถ้าใช้หลักธรรมนี้จะรู้จักคำว่าพอ... วิมังสา ก็ไตร่ตรองให้ดี ขอแทรก 2 เรื่องคือ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน คนส่วนใหญ่จะมองประสิทธิผล คืองานเสร็จ แต่ไม่มองประสิทธิภาพ คำของผมคือ งานต้องเสร็จและสำเร็จด้วย ทั้งนี้นั้นต้องมองภาพให้ออกตั้งแต่วันแรกแล้วว่าสำเร็จคืออะไร” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ข)

นอกจากหลักอิทธิบาท 4 แล้ว หลักธรรมอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจคือ หลักสังคหัตถ์ 4 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทาน และปิยวาจา ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จอย่างมีนัยสำคัญ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า “คนจะไม่รักกัน พอได้อะไรมาก็เสียสละแบ่งปันกัน ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก มันเป็นธรรมชาติเลย อยากได้ความรักต้องให้ก่อน อยากให้เขาเคารพต้องเคารพเขาก่อน นี่คือการให้ ...ให้แล้วก็ต้องพูดดีด้วยนะ ถ้าให้แล้วด่าเขา ไม่มีทางได้ความเคารพ ลูกน้องเราจะบอกว่าทำให้ทุกอย่างอะไรต่าง ๆ ภาษาเถื่อนเลยนะ ทวงบุญคุณ ว่าไปกระแทกเข้าไปทุกวัน บุญคุณที่เราเคยให้หายหมดเลย เกิดความเคียดแค้นชิงชัง ทำให้เขาเจ็บใจ ให้แล้วจึงต้องพูดเพราะ ๆ ด้วย บางคนไม่มีวัตถุสิ่งของจะให้แต่ให้วาจาให้กำลังใจให้คำแนะนำก็เป็นปิยวาจา วาจาที่น่ารัก มันเป็นพื้นฐานหมดเลย ถึงบอกว่าเป็นการแสดงออก การให้เป็นการแสดงออกด้วยการกระทำด้วยปิยวาจาเป็นเรื่องของวงจรกรรม ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันด้วยความรัก....” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ค)

บทสนทนาข้างต้นสอดคล้องกับพื้นฐานของหลักสังคหัตถ์ 4 อันเป็นหลักธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี ถือเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักการสงเคราะห์เป็นสำคัญ อาจกล่าวได้ว่า การเป็นผู้นำจำเป็นต้องมีความปรารถนาดี ทั้งกายกรรม และวจีกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้คำพูดที่ดีระหว่างการทำงานนั้นถือเป็นประเด็นสำคัญที่มักได้ยินบ่อยครั้งระหว่างการสนทนากับผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายราย อย่างไรก็ตาม แม้หลักสัปปุริสธรรม 7 และพรหมวิหาร 4 จะไม่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจแต่อย่างใด หากแต่เมื่อพิจารณาจะพบว่า หลักสัปปุริสธรรม 7 นั้นเป็นหลักของคนดี คนพร้อม จะไปอยู่ที่ใดก็ได้รับการต้อนรับ เพราะเป็นคนที่ดีว่าจะอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำจึงเป็นที่ต้องการขององค์กร ขณะที่หลักพรหมวิหาร 4 นั้นนับเป็นหลักธรรมของผู้ใหญ่ที่ต้องมีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่เพื่อนร่วมงาน พวกพ้องญาติสนิทมิตรสหาย เพื่อให้ดำรงชีวิตร่วมกันอย่างปกติสุข อาจกล่าวได้ว่า หลักธรรมทั้งสองนั้นเป็นหลักธรรมสำหรับผู้ที่อยู่ร่วมกันทุกผู้ทุกนามพึงมีเป็นพื้นฐาน จึงทำให้หลักสัปปุริสธรรม 7 และหลักพรหมวิหาร 4 ไม่ส่งผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรแต่อย่างใด

ข้อเสนอแนะ

1. การบริหารโดยใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ด้วยหลักอิทธิบาท 4 มีอิทธิพลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจมากที่สุด โดยเฉพาะ ฉันทะ และวิมังสา อันหมายถึง ความพอใจ และเข้าใจในเหตุและผลของสิ่งนั้น ด้วยเหตุนี้ ผู้บริหารองค์กรจึงควรหมั่นปลูกฝังจิตสำนึกให้บุคลากรในองค์กร รู้จักความพอดี คือรู้จักพอใจในสิ่งที่ตัวเองมี และภูมิใจในงานที่ตนเองทำ ขณะเดียวกัน ควรมีการทบทวนถึงผลลัพธ์ของการทำงาน ว่าประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานที่ทำนั้นเป็นเช่นไร

2. นอกจากหลักอิทธิบาท 4 แล้ว ผลการวิเคราะห์ยังพบอีกว่า หลักสังคหัตถ์ 4 ได้แก่ ทาน และปิยวาจา มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ ด้วยเหตุนี้ ผู้บริหารจึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างค่านิยมให้คนในองค์กรมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบริจาคทรัพย์สินเพื่อช่วยเหลือผู้พิการ ผู้ประสบภัยทางธรรมชาติ หรือทำบุญร่วมกันในวันสำคัญต่าง ๆ รวมถึง การสร้างค่านิยมให้

คนในองค์กรรู้จัก “เลือกใช้คำพูด” ในบริบทต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นศาสตร์และศิลป์ที่ทำให้คนอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข โดยผู้บริหารควรเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับบุคลากรในองค์กร และผลักดันให้เกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กรต่อไป

3. นอกจากผู้บริหารจะมีบทบาทสำคัญแล้ว แผนกทรัพยากรบุคคลก็มีส่วนสำคัญในการคัดสรรบุคลากร กำหนดระเบียบข้อบังคับ และผลักดันค่านิยม “พอดี พุดดี ทำดี ไตร่ตรองดี” ตามหลักฉันทะ ปิยวาจา ทาน และวิมังสา ดังที่ได้กล่าวข้างต้น

บรรณานุกรม

- มานะ นิมิตรวานิช. (2565). IMF ประเมินเศรษฐกิจโลกฟื้นช้าลงไปอีก จากสงครามรัสเซียและยูเครนที่สร้างความเสียหายรุนแรง. สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2565, จาก https://krungthai.com/Download/economyresources/EconomyResourcesDownload_1801Macro_View_22_04_65_1.pdf.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2553). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนงค์ภัทร์ ทรัพย์กนกมาศ และคณะ. (2562). รูปแบบการบริหารธุรกิจของห้างสรรพสินค้าตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6(6), 3172-3187.
- Climate home news. (2023). China warns of more floods and heatwaves in 2023. Retrieved Mar 15, 2023, from <https://www.climatechangenews.com/2023/02/06/china-warns-of-more-floods-and-heatwaves-in-2023/>.
- Coxx, J. (2023). Fed raises rates a quarter point, expects ‘ongoing’ increases. Retrieved Mar 15, 2023, from <https://www.cnbc.com/2023/02/01/fed-rate-decision-february-2023-quarter-point-hike.html>.
- Lash, J., & Wellington, F. (2007). Competitive advantage on a warming planet. *Harvard Business Review*, (March), 94-102.
- Nunnally, J. C. (1978). An overview of psychological measurement. *Clinical diagnosis of mental disorders: A handbook*, New York. Springer.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using Multivariate Statistics* (5th ed.). New York: Allyn and Bacon.